

Värden i hushåll, läkekonst och magi.

Det är ofta svårt att draga någon gräns mellan det som för ansågs vara läkekonst eller det, som endast måste hänföras till magi och ren vidskeplighet. Örter och deras blommor hade stor användning vid huskuren och sökelsen. Flär medan gjorda uppteckningar grundade sig mestadels på anteckningar efter Cecilia Jönssons, född 1827 död 1910, berättelser, samt Fläkan Svenssons, död 1931, födelseort obekant, och några andra äldre personers uttalanden, samt några av de sedvänjor som ännu voro i bruk i början av 1900 talet.

Fläkan Svensson berättade att under det nödsår, som följde på 1868 års dåliga skördresultat, var det vanligt att fattigt folk blandade mjölet av maten bak i rågmjölet för att göra detta dyggare. Bokbark ansågs bäst härligt, men kunde ej anskaffas i tillräcklig mängd, varför furubark måste

lagas i brukt. Mjålet av denna var beskt och brödet smakade illa. Päljknoppar plockades och torkades, av dem kunde även en sorts mjöl beredas. Svamp torde i denna trakt icke ha använts till föda förr än in på 1900 talet. Husdjuren äto svamp då de gingo på bete, men de fingo ventligen diarré av dem.

Björkens sav användes förr som hälsodryck. Den ansågs vara blodrenande. Man skar bort barken och benade ett hål i björkstammen. Man satte ett härl invid och savens sårin ner i detta.

Beccilia Jönsson var på sin tid kokerska. Hon anlätades vid stora gillen och kales. De kryddväxter hon odlade, vilka odlades i hemmen, voro senap, kummin, malört, dill, timjan och mejan. Kummin och malört lades i brännvin till s. k. beskt. En sup av detta ansågs bra mot magont och allmänt illamående. Torkade apelsinskal lades ofta i brännvin till

s. h. panneransbrännvin, vilket ansågs vara mycket
hälsosamt. "Nyllele", d. v. s. te av fläderbuskens
blommor, ansågs bota ont i halsen, förkylning och
feber. Det skulle drickas på kvällen strax före säng-
dags. Det verkade tvettdivande och var säkerligen till
god nytta. Även saften av fläderbuskens bär ansågs
vara bra att dricka vid förkylning. Väster ansågs
färsvinna om man beströk dem med insidan av
sännebak. Pans lades i sänghalmen, för att
hålla lapparna därifrån. De lätde nämligen icke
den starka lukten, som utgick från pansen. I be-
aktande av den stora mängd lappar, varav all-
mogens sängar vintade, var pansen säkerligen
en stor värdighet. Av fläderbuskens bär till-
verkades skivbläck. Mot blodhalning hos husdjur
ansågs blodrotens hjälpa. Den uppräddes och lades
i djurens föder, så att dessa äto dem samtidigt
med dettas. Malört bandes i knippen och hängdes

bland bläderna för att skydda dessa mot smäl.

Kalmussot luggades av de, som skulle vänsja sig av med brustuggning. I jorden uppletade man ett slags röksvampar med hårt skal. De var ungefär av en kastanjenäts storlek och kallades jordnötter. De givets åt kor och suggor, som icke på lång tid varit brunsliga. Sjinevansåget, efter förtärandet av dem, få ökad känslighet.

Mot utslag med blåda, s. k. "älvablåst", orsakad av älvens andedräkt, sökade man sig med torrad "älvanäver", en sorts lava som växte på marken, men som också kunde köpas på apotek, under namn av islandsmossa. Rökningen företogs på kvällen. Lavan lades på glödes i ett kärl som ställdes mellan benen. Det var av synnerlig vikt att sökens steg upp innanför linyget. Det kunde ju hända att folk "kom vid något". Det innebar att bliva angripens av onda dunster från jordens

eller ur luffen. Man kunde också få åkomman
genom olika människors färvällande. De "sände"
"sjukan" på någon. Så fick man söka sig med
vissa växter. Flyggjörnn, Lit. johannesgräs (*Stijnes-*
nicum) och spansk humle (*Antennium*) var bra
i sådana fall, men för att sökelsen skulle bli
riktigt effektiv borde den även innehålla dyvels-
träck, gul svavel och mastick som köptes å apotek.
Pröken av den s. k. midsommarkvästen, innehållande
nio olika sorters blommor, plockade under lys-
nad midsommarattén, ansågs också som en ut-
märkt sökelse mot flera åkommor. Att lägga
denna kvast under huvudkudden, brukades
då man i sömnen ville se sin tillkommande.
En växt, som ansågs särskilt lyckobringande,
var "lyckobladet" d. v. s. fyskläven. Den är gan-
ska sällsynt och förekommer oftast i vitkläven.
Om man hade ett fyskläver i ena skon, an-

Sågs man få tur med det man föredade, man hade också förmåga att se sådant som ej var osynligt, som t. ex.: härensas färd till och från Blåhulla. Det har berättats om en person som tillät ett fyrkläver att han långfredags morgon blev upp i blockstapeln vid Perstapels kyrka och därifrån såg de hären, som red genom luften. Han nämnde tre funtinimer, vilket ställde till stor förtret. Troen på verkan av sökelte var allmän i mitten och senare hälften av 1800 talet och bibehöll sig hos äldre personer in på det första årtiondet av 1900 talet.

Penapodegan användes mot svullnader.

Användande av inhemska växter till färgning omtalas ej här. Som prydnadsväxter i "utahaven" d. v. s. blomsterrädgårderna odlades tårnses, ligustrum, tulpan, påst och pingstliljor, svärdsliljor, begonia, dalia, löjtnantshjärter och röd bondpion.

Syrenbuskar finnes i de flesta trädgårdar.
Vintergränsen var vanlig, somligstades odlades bus-
bom. Rereda och lavendel odlades för sin goda
"lukt". Lavendel lades i kläderna och bland inne-
vararna. En kvast med lavendelblommor hölls
fruntimmerna i handen då de gingo till kyrkan.
Även den vilt växande hästmyntan, plockades
för sin goda "lukt" skull. Tibast eller källskots
fanns på några ställen. Ben blommor på bas tvist
och har frukter av små bär, som ansågos giftiga.